

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫН ДЭЭДИ ХУРАЛЫНЫН ДЕПУТАДЫНГА КАНДИДАТТАР

КЫЗЫЛДЫН МОЛОДЕЖНЫН № 3 СОҢГУЛДА ОКРУГТУНДАН

Орлан Базырович БУЗУР-ОЛ

Университеттин коллективинин Кызылдын № 3 соңгулда округундан Дээди Хураалдын Депутатына кандидат кылдыр депшанган. Чонун бузуриден ойталаары шын эвес болур, ычангаш кандидат болурунча чоншөрөйкөн мен.

Ийги кезеңде уш дугаар округтун ажал-агыйн черлеринин чагыгарынын чамдызын соңкучуларга соңнуургады көрөйн:

— дугаары 4, 7, 11 школарга капиталдык септелген чоргуулар болган 5, 35, 37 дугаар саиктерге дузалашыр;

— уш дугаар округтун девискээрин аныктарнын даштан төгү тургузар;

— 2 дугаар поликлиникага орун-ложеттик эмнелге салбырын тургузар;

Мээ программаны ийи кезектен тургустунган: бирги кезекте Тыва Республиканын девискээрин аныктарнын ийги кезеңде — уш дугаар округтун чурттакчыларынын чагыгары.

Программанын бирги кезеңде чаа парламенттин ажалы, өөредилге, культура, аныктарнын чуртталгазы, калдар шилдеген, шаар талазы-биле болган шаардыктагы кошкак өг-бүлелерге, пенсияларга, ветераннарга, инвалидтерге адрестик дууламчыны чедиреринин дугайнда бижиттинген.

КЫЗЫЛДЫН МОСКОВСКИЙ № 14 СОҢГУЛДА ОКРУГТУНДАН

Виктор Васильевич ВУСАТЫЙ

РНРП-ини кезиктүү (А. Лебедевтин партияга), РЛД-инин Тыва Республиканын организационунан депшанган.

Виктор Васильевич 1956 чылдын март 12-де Олонец областын Кольцов хоорайында ажалын өг-бүлөгө төртүткен. Ортумак школаны дооскан соода, Олессанын

дээди шери учулашкан база Ленинградтын М. И. Калинин атыр периг академиянын комендант факультетин дооскан. ССР-унун Германиянын, Афганистанын хой-хой токталарына аны-аны шери дууламчыны албан эртинин чоразы.

1993 чылда милициянын иштинде хоруп келдирер. Чүге? Ам чой ону 2-3 чыл улай байырлап тур ишканы.

УЛУГ ХУРАЛДЫН ДАРГАЗЫ Г. Ч. ШИРШИНГЕ

Мээ болган эске-даа улустарын өлүк чоруур айтырларын силерге «Шын» солун дамчыштыр салып болар о мен. Дунга хой чылдарын дургуула Тыва күрүненин баштын бооп ажалдаш, чонун амьдаларын эскерип, чаартырына хамаарыштыр кандыг азаашкынар кылбадыр дээр. Доктаал, шипирдөө эмгек-ла болгай. Силерин баштыкчылар турар үендер болган чүүлдерге хамаарыштыр айтырарым ол.

ва чуртуустан өн-не чавыс дээр көктүк-шыктыг, арга-ийаштыг, олар-белчирлик, кат-чимистиг Улуг-Хем уругу-дуушту (узуну 70 километр, дооразы 20—22 километр) 100—150 метр ханы суг алаачи кирип алдымыс. Шаган-Арыг биле Чаа-Хол-дуг суг хомь алган соода, кандыг багыт көрбөдөмүс. Чаа-болуучу, мал ажы-төлдүчү арып, чалжанымыс ол хоолбектен суг ичкеш ишти куртуп, чүгү бооп турбаан дээр. А Ширшин даргазы ол үезде чүгү деп турган деп болаар силер? «Шаган-Арыг хоорай парохоту доктар Лаамал (порт) хоорай болур. Анаа фабрика, заводтарын тургузар бис» деп хоозун азаашкынарны кылды турган. 1977 чылда бижип үндүргөн «Лениннин айткан орун-биле» деп номунарада «Чаа Шаган-Арыг суг заводуна база гидроэлектростанцияны тудар» деп бижилер (болып 153). Амгы үезде Чаа Шаган-Арыг биле Чаа-Хол суур курган коюла. Мал-Хал хаманачок, кижи ижер суг бизни ковар апарды. Манаа дарга кандыг апарды баарла?

Баштай-ла Тыванын чурт-девискээр кызматтарына хамаарыштыр айтырарым бар. Эраин, Тес-Хем, Монгун-Тайга, Өвүр дээр шыкша Моого күрүне-биле кызматтарлашкан кожуунарынын девискээр — 70—80 километрге хире тайга-сынармыс, олар-белчир апаал-ла ол чуртге шилдик берген. Мурнуу чүгүте мылдыг. Ам соңуу чүгүтүсүтүр ач көрөдү. Ол талаа турар тайга-сынармыс, хом сугларымыс. Хакасияге, Кривошеяга крайге шилдик берген. Ол хамаанчок, Чаа-Хол кожуучунун Хереме сумууу Красноарск крайге шилдик. Оол чурттакчылар Саттар, Ховалыглар ам Уста (Усинск) чурттап чорурлар. Бо болушкунунар Тока дарганын үезинде болган-да болза, ол черлерин айдип алып дээр силер чүгү чылган силер?

Делегейин кызыг-даа чону болуучу буруну кулдуразын, чачыл-суулааларын сагып, чеже-даа саймар. Кожуну эртырпип ап чоруур боор-ла-дыр. Тывалар база шаг-шаандал сагып келген чачылдарын утайып келген. Обкомнун айтмышын, шипирин-биле шаган-ай байырларын 5—6 чыл

Хакасияга электростанция тудар чүгү дээр бичин Тыва чуртуустан өн-не чавыс дээр көктүк-шыктыг, арга-ийаштыг, олар-белчирлик, кат-чимистиг Улуг-Хем уругу-дуушту (узуну 70 километр, дооразы 20—22 километр) 100—150 метр ханы суг алаачи кирип алдымыс. Шаган-Арыг биле Чаа-Хол-дуг суг хомь алган соода, кандыг багыт көрбөдөмүс. Чаа-болуучу, мал ажы-төлдүчү арып, чалжанымыс ол хоолбектен суг ичкеш ишти куртуп, чүгү бооп турбаан дээр. А Ширшин даргазы ол үезде чүгү деп турган деп болаар силер? «Шаган-Арыг хоорай парохоту доктар Лаамал (порт) хоорай болур. Анаа фабрика, заводтарын тургузар бис» деп хоозун азаашкынарны кылды турган. 1977 чылда бижип үндүргөн «Лениннин айткан орун-биле» деп номунарада «Чаа Шаган-Арыг суг заводуна база гидроэлектростанцияны тудар» деп бижилер (болып 153). Амгы үезде Чаа Шаган-Арыг биле Чаа-Хол суур курган коюла. Мал-Хал хаманачок, кижи ижер суг бизни ковар апарды. Манаа дарга кандыг апарды баарла?

Делегейин кызыг-даа чону болуучу буруну кулдуразын, чачыл-суулааларын сагып, чеже-даа саймар. Кожуну эртырпип ап чоруур боор-ла-дыр. Тывалар база шаг-шаандал сагып келген чачылдарын утайып келген. Обкомнун айтмышын, шипирин-биле шаган-ай байырларын 5—6 чыл

УРУГЛАРНЫ — СПОРТЧЕ

Калды кошкак уругларны спортче хара туду. оларын кыдыштылы бижылдар таадыр биле Чаа-Хол кожуучу биги чери дээр шилдик болган шаикше маргалааларын эртырген. Оота Чаа-Хол, Ак-Тургу, Кызыл-Дарган калды кошкак уруглар киришкенер. Чедик девискээрин түнелдиге, олар аразына бир-

ги черин Байлак Дорта (Ак-Тургу), ийгиизин Буня Дөрө (Чаа-Хол), үшкүзүн Буня Шамбүл (Чаа-Хол) тургузар дуула үлөшкенер. Уруглар арамында тилдигенин Салга Салчак, ийги черин Азиат Кыргыс чедип алган. Маргалаанын деткиччиле-

Кызыл хоорай, Красноармейская, 100, индекс 667000.

ТУРГУЗУКЧУЛАРЫ: Тыва Республиканын Чаа-Хол болган «Шын» солун редакциязынын коллективин.

Кол редакторнун хүлээлгезин күүселип турар Виктор КАРА-САЛ.

түскэй соругадыг отрядынын штаб начальнигине (ТР-ини ИХЯ) ажалдаган Курлавыра полковник. РФ-тин чепектиг күштеринин халашканын соогунада, экспедитор чүдүрүкчүлөр, акциялар, таңныыдап ажалдап чорган.

румууг болуру. Политиктиг активин тудуугу болган президенттин Улуг Хураал кезигинүчө база. ТР-ини оралакчы президентинге А. Ю. Кашин-биле калды кандыг кылдыр кордакчылап турган.

— дугаары 4, 7, 11 школарга капиталдык септелген чоргуулар болган 5, 35, 37 дугаар саиктерге дузалашыр;

— уш дугаар округтун девискээрин аныктарнын даштан төгү тургузар;

— 2 дугаар поликлиникага орун-ложеттик эмнелге салбырын тургузар;

КЫЗЫЛ ХООРАПНЫН НАЙРАЛ № 12 СОҢГУЛДА ОКРУГТУНДАН

Зоя Юрьевна ДОРЖУ

Бир эвес округтун соңкучулары мени соңгуу алып болза, дараазында айтырларже кичээгейин салыр мен:

айтырларын шипирлээр чутула деп санап турар мен;

— парламенттин хойулу талазы-биле ажалынга кирди турган, ол хойулулар кижилерге толентиг чуртталганы бөгүн хандырын бээр деп чүдүгү утпас мен;

— парламенттин хойулу талазы-биле ажалынга кирди турган, ол хойулулар кижилерге толентиг чуртталганы бөгүн хандырын бээр деп чүдүгү утпас мен;

— мээ округтумда, хой чурттакчылыг микрорайонда, бичи уругларын ойнаар черлерин ховар, оон ийи школарда өөреникчилерин сагы көүдөл турар. Бичангаш өгө школанын тудуун өгөлөрүн база чуртталга бажычыларынын чанына уруглар ойнаар черлерин ховар деп санап турар мен;

— мээ округтумда, хой чурттакчылыг микрорайонда, бичи уругларын ойнаар черлерин ховар, оон ийи школарда өөреникчилерин сагы көүдөл турар. Бичангаш өгө школанын тудуун өгөлөрүн база чуртталга бажычыларынын чанына уруглар ойнаар черлерин ховар деп санап турар мен;

— мээ округтумда, хой чурттакчылыг микрорайонда, бичи уругларын ойнаар черлерин ховар, оон ийи школарда өөреникчилерин сагы көүдөл турар. Бичангаш өгө школанын тудуун өгөлөрүн база чуртталга бажычыларынын чанына уруглар ойнаар черлерин ховар деп санап турар мен;

— мээ округтумда, хой чурттакчылыг микрорайонда, бичи уругларын ойнаар черлерин ховар, оон ийи школарда өөреникчилерин сагы көүдөл турар. Бичангаш өгө школанын тудуун өгөлөрүн база чуртталга бажычыларынын чанына уруглар ойнаар черлерин ховар деп санап турар мен;

актыг черге өлүрткен хой-хой кижилерин ажал-тоду, диниг аркан «огурлар» диртип чоранган шупту чыгып келген. Бо кычылган шипиринге ТР-ини Президентинин Ш. Д. Ооржак, Дээди Хураалдын Даргазы К. А. Бичалды болган эске-даа улуртукталган келген. А Улуг Хураалдын даргазы Г. Ч. Ширшин келбээр. Ол турсаккалды тургузуп турган черден каш-ла метрге чонун «Дворянский театр» дээр бажында чурттап ораар-ла болгай силер.

актыг черге өлүрткен хой-хой кижилерин ажал-тоду, диниг аркан «огурлар» диртип чоранган шупту чыгып келген. Бо кычылган шипиринге ТР-ини Президентинин Ш. Д. Ооржак, Дээди Хураалдын Даргазы К. А. Бичалды болган эске-даа улуртукталган келген. А Улуг Хураалдын даргазы Г. Ч. Ширшин келбээр. Ол турсаккалды тургузуп турган черден каш-ла метрге чонун «Дворянский театр» дээр бажында чурттап ораар-ла болгай силер.

Бир эвес Г. Ч. Ширшин пенсиялап алган орап болза, мен «Шын» солуну дамчыштыр бижмесе турган мен. Ол дээрже Тыванын Улуг Хураалдын даргазы болгай, ычангаш ажал чачаанын бижип ор мен.

Бир эвес Г. Ч. Ширшин пенсиялап алган орап болза, мен «Шын» солуну дамчыштыр бижмесе турган мен. Ол дээрже Тыванын Улуг Хураалдын даргазы болгай, ычангаш ажал чачаанын бижип ор мен.

Эрткен чылдын төлөкчүлүгү чон-биле чутуа кылдып турбаарда, мындыг айтырп салган мен. «Шаган-Арыг болган Чаа-Хол-дуг көшкөн чонунга ол улуг шупул дээр ашка «эмээр бээр». Мунга деп харылаштыр дээр. «Ийе, ол шупул дээр компюнерин аныккан албан төлөөр». Улуг Хураал даргазы апап турла, укур бардыр деп болаан мен. База-ла хоозун чутуа болганы болду.

Эрткен чылдын төлөкчүлүгү чон-биле чутуа кылдып турбаарда, мындыг айтырп салган мен. «Шаган-Арыг болган Чаа-Хол-дуг көшкөн чонунга ол улуг шупул дээр ашка «эмээр бээр». Мунга деп харылаштыр дээр. «Ийе, ол шупул дээр компюнерин аныккан албан төлөөр». Улуг Хураал даргазы апап турла, укур бардыр деп болаан мен. База-ла хоозун чутуа болганы болду.

Ам бөгүнде Улуг Хураалдын даргазы Г. Ч. Ширшин Дээди Хураалга кандидаттап турар. Мээ болган турарын мындыг. Чонун хоозун чутуа биле чеже мөгөлөр чүгөл? Аас-биле аал кожурер үе шагда эрткен эвес бе?

Ам бөгүнде Улуг Хураалдын даргазы Г. Ч. Ширшин Дээди Хураалга кандидаттап турар. Мээ болган турарын мындыг. Чонун хоозун чутуа биле чеже мөгөлөр чүгөл? Аас-биле аал кожурер үе шагда эрткен эвес бе?

Бо чагааны мээ-биле чагыс болаалыг өң-өөрүм, чыгыс чер-чуртуугларымын мурунундан бижилым.

Бо чагааны мээ-биле чагыс болаалыг өң-өөрүм, чыгыс чер-чуртуугларымын мурунундан бижилым.

Кызыл-оол ТУЛУШ. Чаа-Хол кожуун. Кара-Тад сумуу.

Кызыл-оол ТУЛУШ. Чаа-Хол кожуун. Кара-Тад сумуу.

Долчузу-биле

ривкчилеринге шидыраа маргалаанын ол белгүмүн турдуукузу Зоя Донгак эртырген. Орта 25 оолдар, уруглар илдекчил кирешкенер. Тилекчи, шаңгалыг черлерин алгалаанга ортег-тайг белектер болган хүндүлүг бижиктерин тывмыскап.

ривкчилеринге шидыраа маргалаанын ол белгүмүн турдуукузу Зоя Донгак эртырген. Орта 25 оолдар, уруглар илдекчил кирешкенер. Тилекчи, шаңгалыг черлерин алгалаанга ортег-тайг белектер болган хүндүлүг бижиктерин тывмыскап.

ШЫДЫРАА

Чая-Хол ортумак школарын 1—3 класстарынын өө-

Чая-Хол ортумак школарын 1—3 класстарынын өө-

— Тыванын келир үези, аныктар! Мен өртемден башкы болган үш салгалдык улуг өг-бүленин дуржулазгына даянып, силерин эрелеринери билер болган хүндүлөр мен.

Бир эвес соңгудаларга тилел алып болууза, соңгудалар-биле доктаамал харылазын тударын хүлээним тур мен. Кылган ажал-ижим-биле силерин доктаамал таныштырып турар мен.

КЫЗЫЛДЫН КАЛИНИН № 10 СОҢГУЛДА ОКРУГТУНДАН

Ираида Монгушевна БОРИСКО

Россиянын либерал-демократия партиязынын Тыва организационунан депшанган. 1959 чылдын март 23-те Чоон-Хемчик кожуунун Хорум-Дог суурга бөдүүн ажалын өг-бүлөгө төртүткен. 1977 чылда ортумак школаны дооскан, кун-ажыгыч эге базымин кожуунун харылаакчы болуу элээр.

1981 чылдан бээр Кызыл-да чурттап турар. Тубдискерге санитаркалап, оон соода хоорайнын бир дугаар божудула бажычына ажалдаан. 1992 чылда Кызылдын медицина училищенин кызыл диплом-биле дооскан. Фельдшер мергежилди чедип алган.

1994 чылдан бээр республиканын кеш азырлар диспансеринде фельдшерлер турар. Бөгүн ишти чок апарган, 15 харыг үрүгүлү.

Канды-даа депутат кижиге амьдалдыг, кижилерин сагып-сеткилп дурдуралп болган принципалдык чорук керек деп ол санап турар. РЛД-ини 4 кол кириндигерине неместир шынчы чорукту база харысалганы хамаарыштырып турар. Бо-ла хевээр турар болза амьдыраары берге, ычангаш ону эскертти чутула дээринге буюурелдиг.

Ираида Монгушевна дээр бажылаалынар.

Ираида Монгушевна дээр бажылаалынар.

БАРЫН-ХЕМЧИКТИН № 15 СОҢГУЛДА ОКРУГТУНДАН

Василий Дудукенович МОНГУШ

Бир эвес мени кожуунундун чон дегин, Дээди Хураалдын депутаттыг соңугу турар буюурелди көргүзөр болза, дараазында соңугуларын бөдүмүз мурунгу салгаан соңкучуларымга бараан болуп ажалдаар мен:

мергежилди чедип алган. 1994 чылдан бээр республиканын кеш азырлар диспансеринде фельдшерлер турар. Бөгүн ишти чок апарган, 15 харыг үрүгүлү.

— мал, чер ажалы колдаан улустур-бүдүрүлгезин республика, кожуун боламыста, экономиктиг реформаларын чорударына, рынок харылаакчыларын шипи таарыштырар эрге-хойлуу базамын Дээди Хураалдын (парламенттин) соңугуларынга бижылган, хүлээп аларын саналарымга кирип, айтырларын тургузар мен. Көдээ ажал-агый болган эске-даа адрларда калдыр-биле ажалды системалык, бүгү Девискээди калдырарын белекте-

мергежилди чедип алган. Оон өгөлөш, көдээ ажал-агый эвээр эвес үлүүн кириштинип, бөгүн дээр ажалдап чоруур.

1997 чылда Новосибирскини көдээ ажал-агый академиязынын аспирантуразын доозуп алган, амгы үезде өртем алып камгалаарына белекенип турар.

1997 чылда Новосибирскини көдээ ажал-агый академиязынын аспирантуразын доозуп алган, амгы үезде өртем алып камгалаарына белекенип турар.

ЧАРЛАЛДАР АЛБАН КАМГАЛАДЫГА ДЭЭШ

«Кадикшылдыг албан камгаладыга тургузуу ажаландырынын чурумчудар хемчеглер дугайында»

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИЗИ Б. Н. ЕЛЬЦИН ЧАРЛЫК үндүргөн. Оол кол утказын билеп алары-биле пардамыс.

Кадикшылдыг албан камгаладыга тургузуун ак-өресин додугу-биле төлөкөн база өй-шаанга додугу-биле хүнүн төлөвирлерин чоруду турган организациаларга айттырган эресинин төлөт-тинмезин хөзүтүүнү түгүн Р-тин Тен Банкынын өдө тургускан санаакчымы-биле ол эресин дугулаан хүндүгө катан санаар кылдыр тургузар.

3. Кадикшылдыг албан камгаладыга фондуларынга камгаладыгында доктааткан курваларынга көрдүнгөн акша-хөренелерден кирган акша фондуларын бөдөлдөдөгү кол ажал-чорудулазы дээр орулгазы кылдыр көрдүр болган бирги ээлдеге ол акша-хөрененин кадыкшылдыг албан камгаладыга программанын боттандырып турар эмнелге албан черлеринге ажал-чорудулазын бадалдарын дегээр чорударын тургузар.

ТЫВАНЫН КҮРҮНЕ УНИВЕРСИТЕДИНИН КЫЗЫЛДА БАШКЫ УЧИЛИЩЕЗИ

1998-99 өөредилге чылында 41 класс доосканнарын дараазында садырларга хүлээп аларын чарлап тур:

БОТ-ӨӨРЕДИЛГЕ садыры (школага чедир болган школа садырлары). Хүлээп алышканын шыгалдалары май-июнь.

Училищелде 1998—99 өөредилге чылында немелде мергежилер ажалтынар: чуртула, күш-ажыл, музыка, инструктор (эмнелге-кадыкшылга күш-култуулары (ЛФК), күш-культура, турмаз). Өөрениу хуусаазы 2 болган 3 чыл.

чикетиг чоруктарын чок кылдыр. Маңаа хамаарыштыр чонун дегимчезинге даянып алган. Дээди Хураалга тускай хойлууну хүлээп алары-биле саналдап кирир.

Чонун социал камгаладыгына, улус өөредилгезинге, кадык камгаладыгына, культурага хамаарыштыр Россия Федерациязынын, Тыва Республиканын хүлээп алгалаан хойлуларын амьдыралга дүштүр боттандырынын өң чутулапал көөр.

ТАНДЫ КОЖУНУН БАРГАЗЫНЫН № 26 СОҢГУЛДА ОКРУГТУНДАН

Мая Бадыевна КАРТИ

М. Б. Карти Танды кожуунун Коңегов суурга 1959 чылда төртүткөн. Соода ортумак школаны 1976 чылда дооскан. Иркутскини көдээ ажал-агый институтунда өөренип кирген, 1982 чылда эсонженер дээр эртемни чедип алган. Оон өгөлөш, көдээ ажал-агый эвээр эвес үлүүн кириштинип, бөгүн дээр ажалдап чоруур.

Чонун социал камгаладыгына, улус өөредилгезинге, кадык камгаладыгына, культурага хамаарыштыр Россия Федерациязынын, Тыва Республиканын хүлээп алгалаан хойлуларын амьдыралга дүштүр боттандырынын өң чутулапал көөр.

Школарын, эмнелелерин, клубтарын материал-техниктиг базамын экижидерин база кол кичээгейге алып, Мурнуку чылдарда республикага, кожуунга тертип-тидеп турган спорттун хевирлерин катан өгдип, улам хөжүдөр.

Чонун социал камгаладыгына, улус өөредилгезинге, кадык камгаладыгына, культурага хамаарыштыр Россия Федерациязынын, Тыва Республиканын хүлээп алгалаан хойлуларын амьдыралга дүштүр боттандырынын өң чутулапал көөр.

Тус чер Хураалдарын депутаттарынын ажал-чоруктарынын чок кылдыр. Маңаа хамаарыштыр чонун дегимчезинге даянып алган. Дээди Хураалга тускай хойлууну хүлээп алары-биле саналдап кирир.

Чонун социал камгаладыгына, улус өөредилгезинге, кадык камгаладыгына, культурага хамаарыштыр Россия Федерациязынын, Тыва Республиканын хүлээп алгалаан хойлуларын амьдыралга дүштүр боттандырынын өң чутулапал көөр.

Чонун социал камгаладыгына, улус өөредилгезинге, кадык камгаладыгына, культурага хамаарыштыр Россия Федерациязынын, Тыва Республиканын хүлээп алгалаан хойлуларын амьдыралга дүштүр боттандырынын өң чутулапал көөр.

Чонун социал камгаладыгына, улус өөредилгезинге, кадык камгаладыгына, культурага хамаарыштыр Россия Федерациязынын, Тыва Республиканын хүлээп алгалаан хойлуларын амьдыралга дүштүр боттандырынын өң чутулапал көөр.

Чонун социал камгаладыгына, улус өөредилгезинге, кадык камгаладыгына, культурага хамаарыштыр Россия Федерациязынын, Тыва Республиканын хүлээп алгалаан хойлуларын амьдыралга дүштүр боттандырынын өң чутулапал көөр.

Чонун социал камгаладыгына, улус өөредилгезинге, кадык камгаладыгына, культурага хамаарыштыр Россия Федерациязынын, Тыва Республиканын хүлээп алгалаан хойлуларын амьдыралга дүштүр боттандырынын өң чутулапал көөр.

Чонун социал камгаладыгына, улус өөредилгезинге, кадык камгаладыгына, культурага хамаарыштыр Россия Федерациязынын, Тыва Республиканын хүлээп алгалаан хойлуларын амьдыралга дүштүр боттандырынын өң чутулапал көөр.

Чонун социал камгаладыгына, улус өөредилгезинге, кадык камгаладыгына, культурага хамаарыштыр Россия Федерациязынын, Тыва Республиканын хүлээп алгалаан хойлуларын амьдыралга дүштүр боттандырынын өң чутулапал көөр.

Чонун социал камгаладыгына, улус өөредилгезинге, кадык камгаладыгына, культурага хамаарыштыр Россия Федерациязынын, Тыва Республиканын хүлээп алгалаан хойлуларын амьдыралга дүштүр боттандырынын өң чутулапал көөр